

Mázi Béla

RÓMER FLÓRIS ÉS AZ AKADÉMIAI KÖNYVTÁR

Rómer Flóris már szerzetesnövendékként kapcsolatba került a Magyar Tudós Társasággal. Ma is az Akadémiai Könyvtár Kézirattárában található egy magyar nyelvemlék, a Tihanyi kódex 1834-ben Bakonybélben általa másolt példánya.¹ (1. kép) A kézirat Akadémia által felkért gondozója, Guzmics Izidor a következőket jegyezte fel a kézirat előzőklapjára: „Ő [Rómer Flóris] a széptudományok és a diplomatika tanulója, a másolatot minden jutalom vagy díj kívánata nélkül készítette, hogy ezzel a Magyar Tudós Társaságnak és ez által édes hazájának méltó szolgálatot tehetett.” Nem sokkal később, 1836-ban, már maga Rómer kereste fel Pannonhalmáról levelével Toldy Ferenc akadémiai titknokot: az új könyvtár felállításakor már arra fordította figyelmét, talál-e a régi könyvek és kéziratok között magyar nyelvemléket. Fáradozása hiábavaló volt, mert 1655-nél korábbi kéziratot nem talált.² Később arra panaszkodott Toldynak, hogy bizonyos régi kéziratok lemásolását megtagadták tőle, mondván, a rend nemsokára saját folyóiratot indít, oda kellene majd ezek az írások. Mégis küldött Toldy Ferencnek magyar nyelvű prédikációmásolatokat, amelyek kéziratát egy pajtása Répceszemerén, egy nemes ház árnyékszékén találta, s a végső pusztulástól mentette meg [!], írta szörnyülködve.³ A másolatok sajnos nincsenek a levél mellett.

Toldy később igénybe vette a szépen rajzoló Rómer Flóris segítségét. Az Akadémia kereste Kisfaludy Károly szülőházát. Rómer már egészen fiatalon is megmutatta azokat az erényeit — barátságosság, jó kapcsolatteremtő képesség —, amelyek majd később olyan sok sikert hoznak számára régészeti kitérőiről: elment Tétre, és levélben jelentette Toldy Ferencnek, hogy a ház romos, de a helyiekkel beszélgetve megtudta, hogy az nem különbözött egy

1. kép
A Tihanyi kódex Rómer Flóris által készített másolata, 1. és 2. oldal
(MTA KIK Kt. MS 897.1., 2.)

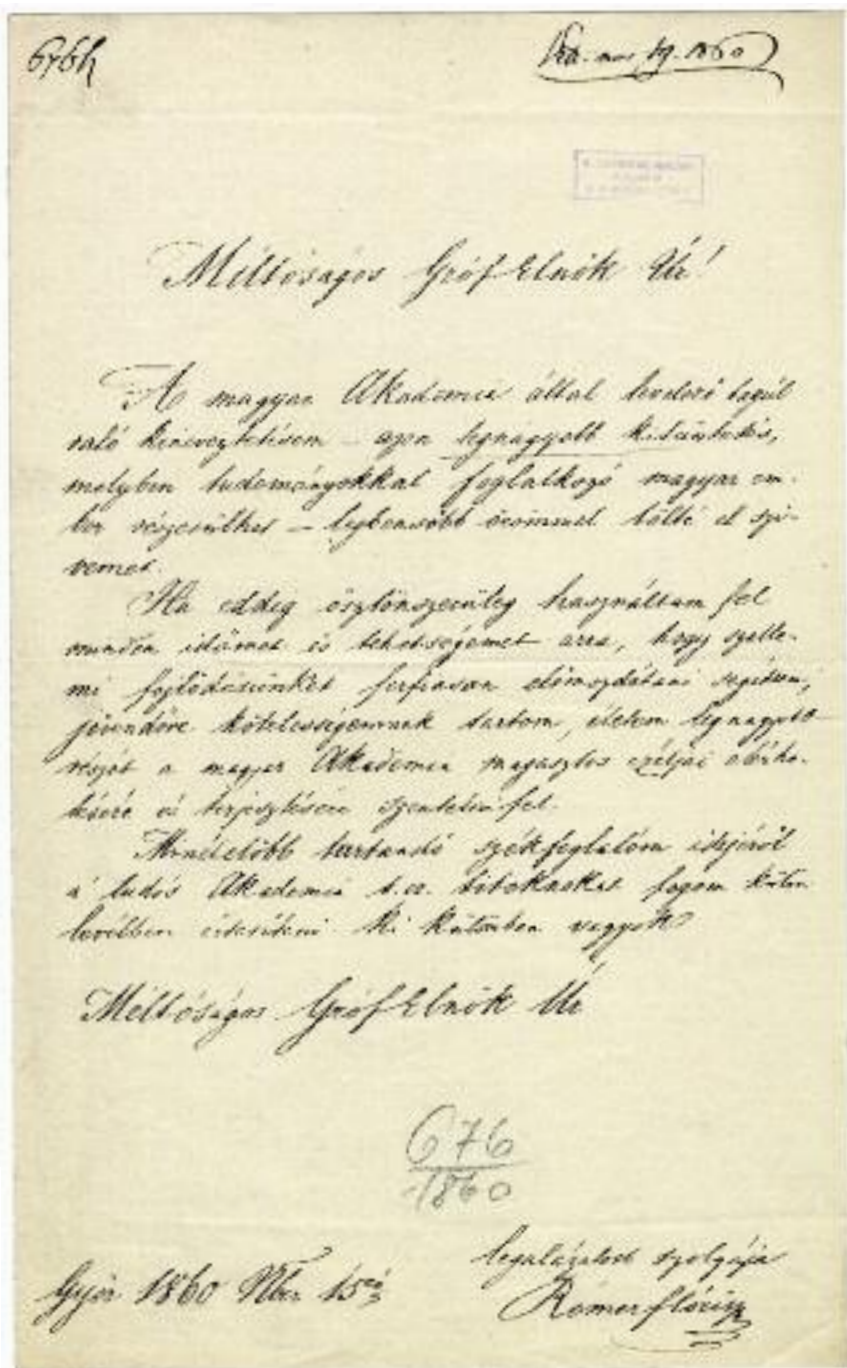
közönséges parasztháztól. Később lerajzolta és elküldte az Akadémiának Kisfaludy Károly szülőházának alaprajzát is.⁴

Sok évvel később, 1860-ban találkozunk nevével az Akadémia iratai között. 1860-ban az MTA matematikai és természettudományi osztálya október 6-i ülésén Rómer Flóris győri tanárt, szorgalmas és buzgó természettudóst, egy természettudományi múzeum jeles létrehozóját és *A Bakony* című munka íróját az Akadémia levelező tagjává jelölték.⁵ Az 1860. évi nagygyűlés Rómer Flórist taggá választotta.⁶ Ő meghatottan köszönte meg a megtiszteltetést: taggá választása a legnagyobb kitüntetés, amelyben magyar ember részesülhet, írta 1860. november 15-én Győrben. „Ha eddig ösztönszerűleg használtam fel minden időmet és tehetségemet arra, hogy szellemi fejlődésünket férfiasan előmozdítani segítsem, jövődre kötelességemnek tartom, hogy életem legnagyobb részét a Magyar akadémia magasztos céljai elérhetésére és terjesztésére szentelni fel.”⁷ (2. kép) Rómer egy megfiatalodott tudós társaságba nyert bebocsátást (1848-tól 10 éven át az Akadémia a hatalom korlátozásai miatt nem választhatott új tagokat). Ez idő tájt lett az Akadémia tagja Arany János, Greguss Ágost, Gyulai Pál, Jedlik Ányos, Hunfalvy János, Than Károly, Vámbéry Ármin. Eldőlt így a régi vita is: az Akadémia immár elsősorban tudományos intézmény lett, a nyelvművelés háttérbe szorult.

A Magyar Tudományos Akadémia 1858-ban került olyan anyagi helyzetbe, hogy gyarapodó kéziratanyagának feldolgozására és őrzésére külön szakembert alkalmazzon. 1858. május végén Paúr Ivánt nevezték ki a kéziratok őrévé.⁸ Feladatául szabták egyben az Akadémia jelentős nagyságú éremtárának gondozását is. Paúr azonban még el sem kezdte működését, amikor Széchenyi István javaslatára meghívták a Széchenyi/Széchenyi család levéltárosának. A megtisztelő feladat mellett minden bizonnyal nagy vonzerőt gyakorolt a mintegy évi 900 forintos fizetés is, amely az Akadémián megkaphatónak a háromszorosa volt.⁹

Hunfalvy Pál főkönyvtárnok 1861. június 24-én feliratot intézett az Akadémiai elnökségéhez, melyben közli, hogy Paúr Iván lemondása óta elhagyott állapotban van a kéziratár, az oklevélgyűjtemény és az éremtár. Egyelőre ő vigyáz ezekre, de felelősséget nem vállalhat. Mivel a különgyűjtemények őrzésére és tudományos feldolgozására „hivatal van alapítva”, Rómer Flórist ajánlja a tisztség betöltésére, aki rendelkezik a megkívánt ismeretekkel, s a megfelelő buzgóság is megvan benne a hivatal ellátására. Egyben kéri, hogy a mostani díjazást (évi 315 forint) a következő évtől emeljék 400 forintra.¹⁰ Az 1862. július 2-i akadémiai kisgyűlésen felolvasták Hunfalvy kérését, majd a gyűlés döntött: a könyvtárnok és több akadémiai tag egyértelműen „magasztaló” ajánlására Rómer Flórist titkos szavazással egyhangúlag megválasztották a kézirat- és oklevéltár, valamint az éremtár vezetőjévé.¹¹ A rendtől szükséges engedély megszerzéséért az elnök fog levélben a főapáthoz fordulni.

Az Akadémiának a főapáthoz írt levelét végül Toldy Ferenc — aki Rómerrel történt levélváltásai tanúsága szerint sokat tett a kinevezés érdekében — fogalmazta meg 1861. július 5-én.¹² Az MTA tisztában van azzal, hogy a rendben tanárhiány

2. kép

Rómer Flóris levele az MTA elnökségének. Győr, 1860. november 15.
 (MTA KIK Kt. RAL 676/1860.)

van, mégis remélik, hogy a főapát méltányolni fogja azon díszet, mely a rendet éri azáltal, hogy tagjai tudományos téren jeleskednek, főként, ha az ország „anyavárosában” — érvelt Toldy Ferenc. A Rómer Flórisnak ajánlott gyűjteményt már most is sokan látogatják, s a jövőben, ha az új épület megnyílik (az Akadémia palotájának tervezői fázisán ekkorra túljutottak, már az építési munkálatokat szervezték), még látogatottabb lesz. A „szép modor és tanulságos társalgás”, amellyel Rómer a látogatókra hatni képes, nemcsak az Akadémiára nézve kívánatos, de a rend irányában is a legkedvezőbb véleményt alakítja ki. Ha Rómert felmentik az idő- és lélekölő elemi tanítástól, amely tudományos előrehaladását gátolja, sokkal többet tud tenni a hazai tudományosság érdekében.

Rómer nagyon gyorsan, egy hét alatt megkapta a főapáti engedélyt, erről levélben örömmel és azonnal tudósította Toldy Ferencet: „Tegnaptól fogva, minthogy újjászülöttnek érzem magamat, mert most egyedül kedvenc tanulmányaimnak élhetek.”¹³

Simon Zsigmond perjel 1861. július 22-én értesítette hivatalosan az Akadémiát a betegeskedő főapát nevében: engedélyezik, hogy Rómer Flóris az akadémiai állást elfoglalja; a választás az Akadémiának a rend iránti megbecsülését is jelzi.¹⁴

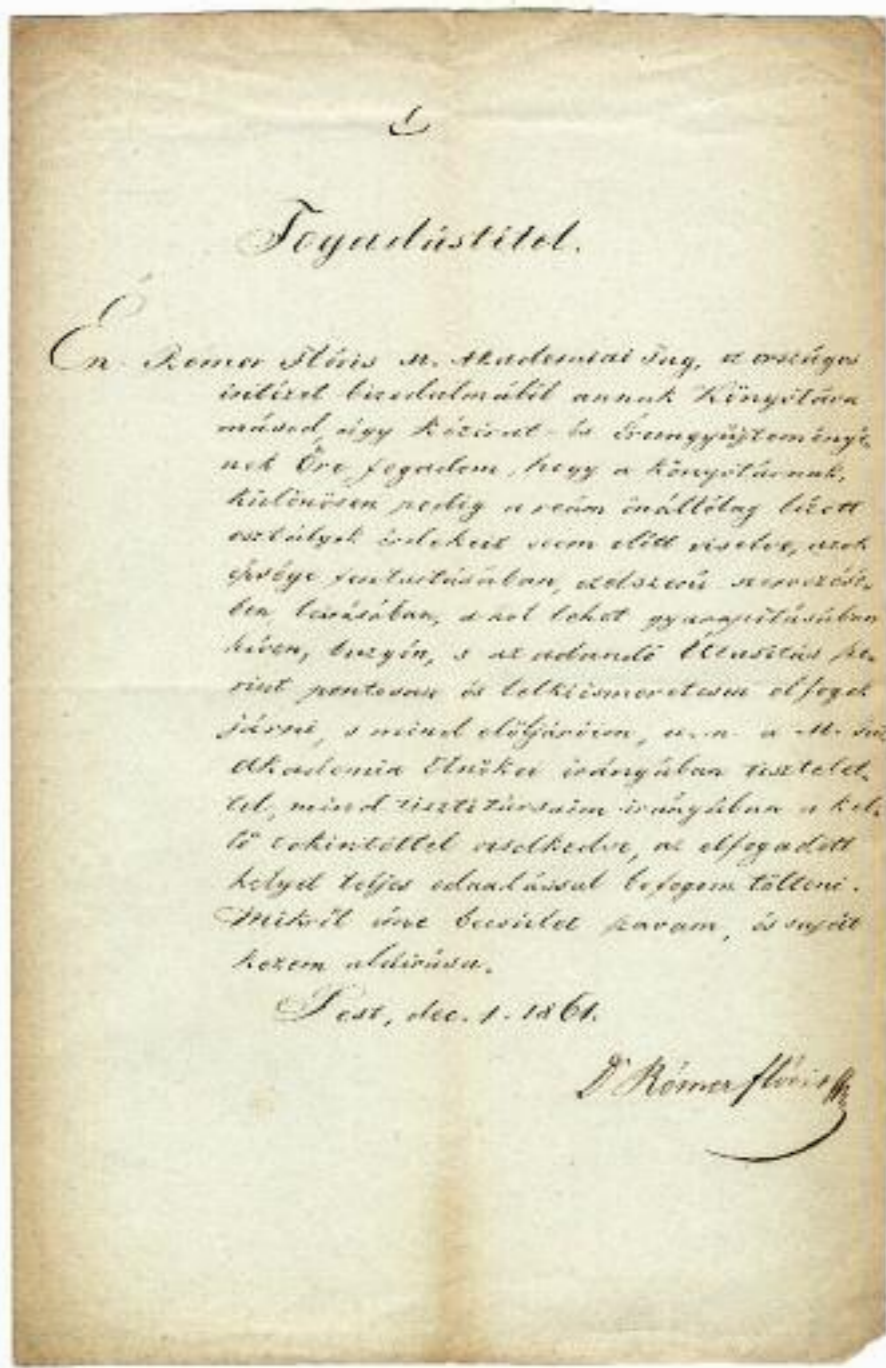
Rómer Flóris 1861. december 1-jén tette le kéziratárnoki fogadalomtételét Hunfalvy Pál főkönyvtárnok előtt. Az írásba is foglalt eskü szerint a könyvtár „másodőre”, a kéziratár és az éremgyűjtemény első őre lett a hivatalos titulusa. A rábízott osztályok épségét fenntartja, azok célszerű szervezésében, leírásában, gyarapításában pontosan és lelkiismeretesen fog eljárni, áll az esküokmányban.¹⁵ (3. kép)

Az akadémiai hivatal elvállalásában Rómer Flóris számára a legnagyobb vonzerőt az jelentette, hogy a tudományos élet középpontjába kerülhetett (ugyanúgy, mint évtizedekkel korábban rendtársa, Czuczor Gergely), s akadémiai levező taggá választásával a megfelelő tudományos tekintéllyel is rendelkezett. Fraknói Vilmos írta róla 1863-ban: Rómer nem nézte az állás anyagi előnytelenségét, hanem egyedül az vonzotta, hogy teljesen a tudománynak élhessen.¹⁶

Lehetett azonban más motivációja is a távozásnak. Rómer Flórist rendje a szabadságharcban való részvételért kiállott hosszú börtönbüntetés után — igaz, hogy felsőbb parancsra — szilenciumra ítélte, s Bakonybélbe küldte. Ez bizonyosan tüskét hagyott szívében, s később az is, hogy őt, a pozsonyi akadémia korábbi nagyhírű tanárát, amikor visszatérhetett a nyilvános tanításhoz, eleinte alsógimnáziumi osztályok oktatására osztották be Győrben. Egy 1874-ben, az akkori főapáthoz, Kruesz Krizosztomhoz írt leveléből kiderül, hogy már 1854-ben szeretett volna kilépni a rendből, hogy világi papként szolgálja Istent.¹⁷

Komoly vonzóerőt jelentett a gyűjtemény is, amelynek gondozását elvállalta: az Akadémia jelentős oklevélgyűjteménnyel rendelkezett, s Rómer érdeklődésének középpontjába akkoriban került a diplomatika tudománya.

Rómer Flóris tehát 1861 végén elfoglalta hivatalát a Magyar Tudományos Akadémián. A 300 forint körüli fizetés nagyon csekély volt,¹⁸ de 1862-ben, mint egy levelében írta, „egy helytartótanácsnál lévő jóakarója” útján megbízták az akkor új-

3. kép
Az esküokmány
(MTA KIK Kt. Vegyes 2r. 40.2.XIII.)

jászervezett pesti katolikus főgimnázium igazgatásával, ahonnan évi 1250 forint fizetést kapott.¹⁹ Anyagi gondok így valószínűleg nem terhelték. Lakása a Kasselik-féle ház harmadik emeletén volt, szemben az éppen épülő Szent István-bazilikával, ott gyakran fogadott vendégeket is.²⁰

A kéziratárnoki állásra jelölésekor az ajánlók kiemelték Rómer emberi tulajdonságait is. Hogy nem tévedtek, arra tanúbizonyságot adnak a korabeli sajtóban megjelent írások. Fraknói Vilmos így írt *Az Ország Tükre* 1863. március 20-i számában: „Szolgálatkészség, sérteni nem tudó és meg nem sérthető őszinteség becsesté teszi barátságát, mindenki iránt tanúsított szívesség, állandó jókedv, derűltég, élvezetessé teszi társaságát. Ő azon ritka emberek egyike, kiknek nincsenek ellenségei, csak irigyei.”²¹

A *Hazánk s a Külföld* csak monogrammal jelzett írója a következőképpen jellemezte Rómer Flórist: „A főváros lakóinak, úgyszintén az idegennek is, ki Pest utcáin gyakran megfordul, szemébe tűnhetett egy izmos, magas, barátságos s nyájas képű, a bencések egyszerű fekete talárjába öltözött férfi, kinek eszes tekintete első látásra is sejteti velünk a tudóst, s alakja, hogy a bűvülatok oly szakaszában foglalkozik, mely nem mindig köti őt a dohosszagú, egészségölő könyvekhez, hanem a dolgozószobán kívül is igénybe veszi fáradozásait.”²²

Látható, az Akadémia tudós, ugyanakkor közkeveltségnek is örvendő munkatársra lelt Rómer Flórisban. Milyen intézményt talált az újdonsült kéziratárnok?

A Magyar Tudományos Akadémia már csaknem három évtizede Pesten, a Ferenciek terénél található Trattner–Károlyi-házban bérelt helyiségekben működött. Egy nagyobb teremben tartották a heti rendszeres üléseket, és kisebb szobákat béreltek a titoknoki hivatal és a könyvtár számára. Vadnay Károly író még az 1850-es évek közepén mint 20 éves ifjú járt a Trattner–Károlyi-ház utcára néző, tágas, dísztelen falú helyiségében, melyben az Akadémia tartotta üléseit. Kopott zöld posztóval leterített asztalt ültek körül a tudósok, a szegényes terem egyik sarkában a látogatók részére „egy iskolabeli formájú keskeny fapad állt, melybe ha nyolc ember beült, ugyancsak szorongtak”²³ Ez a terem szolgált az 1844 decemberében megnyitott könyvtár olvasótermeként is. A könyvtárban külön volt felállítva az alapító gróf Teleki család gyűjteménye és az Akadémia törzsgyűjteménye, amely kisebb részben vásárolt, nagyobb részben kötelezpéldányként kapott (az Akadémia egy helytartótanácsi rendelet értelmében kötelezpéldány-jogosult volt az 1840-es évek elejétől), illetve könyvtárközi csereként beszerzett könyvekből állt.²⁴

Kéziratokat már az Akadémia működésének kezdetétől, 1831-től gyűjtötték. Külön gondozójuk azonban nem volt, a mindenkori levéltárnok (pl. Czuczor Gergely, majd Szalay László történetíró) feladatává tették a kéziratok őrzését. Csak 1861-ből, tehát Rómer Flóris kinevezése idejéből találunk adatokat arra, hogy a kézirat- és oklevélgyűjteményt, valamint az éremtárat elkülönítve tartották. Az MTA levéltárának töredékessége miatt nagyon kevés adatunk van a könyvtár rendszeres működéséről. Toldy Ferenc akadémiai titoknok 1848-ban nyomtatásban is megje-

lentette utasításait az Akadémiai Könyvtár tisztviselői számára.²⁵ Előírta, hogy a kéziratok külön osztályt képezzenek, s róluk külön betűrendes katalógust kell felállítani. A Trattner–Károlyi-házban el is kezdődött a munka, s az itt-ott fennmaradt régi jelzetekből arra lehet következtetni, hogy a kéziratokat tematikusan tárolták. Katalógus azonban nem maradt fenn. Egy akadémiai rendelet előírta, hogy tagok térítvevény mellett kölcsönözhetnek kéziratokat is. Az Akadémiai Könyvtár akkoriban zártkörűen működött, nem akadémikusok csak külön engedéllyel látogathatták.

Az Akadémia az új intézetek mohóságával mindent gyűjtött, amit számára felajánlottak, így tekintélyes éremgyűjteménnyel rendelkezett. Első kezelője, Érdy János, 1858-ban számolt be az állományról Paúr Ivánnak.²⁶ Eszerint az akadémiai numizmatikai gyűjtemény több mint 8 és félezer darabot számlált, azon kívül még egy zsáknyi vegyes, kevésbé értékes pénzermét.

A napi könyvtárosi-kézirattárosi munkáról nem találhatók jelentések, dokumentumok, így azokra az adatokra lehet támaszkodni, amelyek az Akadémia levéltárában fennmaradtak, vagy éppen Rómer leveleiben felbukkannak.

Bár kézirattárnoki esküokmánya december elsején kelt, Rómer Flóris már hetekkel korábban munkába állt. 1861. november 3-án javaslatot nyújtott be a kéziratár gyarapítására.²⁷ Javaslatának megvalósítása révén az Akadémia lassanként nemcsak az összes hazai okleveles anyagot tehetné magáévá, a nemzet és a haza történetét kutatók számára nélkülözhetetlen „anyagtár” alapját is megvethetné. (Itt annyit érdemes közbevetni, hogy 1848-ban éppen a Magyar Tudományos Akadémia javasolta egy magyar nemzeti levéltár felállítását, akkor sikertelenül.²⁸) A gyűjtemény kialakítására háromféle módot javasolt Rómer Flóris. Először is okleveleket és kéziratokat kellene vásárolni. Ha erre nincs mód, akkor el kellene érni, hogy a családi levéltárakat ajándékol vagy megőrzésre adják át az Akadémiának. Viszonylag kevés költséggel járna, de legbiztosabb módja lenne a gyarapításnak, ha a családi levéltárakat az Akadémia lemásoltathatná. Rómer a november 4-i kisgyűlésen fel is olvasta javaslatát. Jellemző módon a vásárlást nem támogatták, mondván, az a Nemzeti Múzeum dolga, az oklevelek másoltatását azonban egyöntetűen támogatták az akadémikusok, egyben megbízták Rómer Flórist, hogy a Rajki család okleveleinek másoltatását megkezdjé, mivel a család előzetesen engedélyt adott arra Rómer Flórisnak.²⁹ Közben Görgey István is jelentkezett, hogy átengedi másoltatásra családi irataikat, majd a Rummy család jelezte, hogy másoltatni engedi családi levéltáruk egy részét. A munkára (oklevelek másolására) jelentkezők is akadtak. A kezdeményezés azonban nem járt sikerrel, talán a személyi feltételek hiánya, vagy anyagi szempontok játszottak szerepet, nem tudjuk.

Napi munkája mellett időt szakított arra is, hogy a szabadságharcban való részvételük miatt emigrációba kényszerült tudós egyházi társai ügyével is foglalkozzon. Rómer győri barátjának, Ráth Károlynak írt egyik 1862-es levelében említi, hogy tud Rónay Jácint hazatérési szándékáról, s mindent el fog követni, hogy barátja hazatérhessen.³⁰ Egy 1863 februárjában Horváth Mihálynak írt levélben közli, hogy tu-

domása szerint sem a kormányzat, sem a klérus nem támasztana nehézséget, ha Horváth Mihály haza kívánna térni. Számára pedig nagy büszkeség lenne, ha ő adhatná vissza a hazának Horváth Mihályt.³¹

Eközben épült az Akadémia palotája, és a könyvtár működését már a költözés előkészületei határozták meg. Olyannyira, hogy 1864-ben teljesen fel is függesztették a könyvtári szolgáltatásokat. Hunfalvy főkönyvtárnok indítványára 1863 tavaszán felkértek egy bizottságot, hogy dolgozza ki a könyvanyag palotába történő átszállítását, valamint tegyen javaslatot a könyvek szakrend szerinti felállítására. A bizottság — amelynek beadványát 1863 nyarán fogadták el — javasolta a Teleki-könyvtár anyagának összeolvasztását az akadémiai könyvanyaggal, egyébként a szakrendszer felállítása értelmét veszítené. Ennek érdekében kikérték és megszerzték a Teleki család bejegyzését is.³² A könyvtár állományát 24 (alszakokkal együtt 76) szakra osztották. A 24. szakot a kéziratok képezték, ezt később a könyvtári szakok analógiájára szintén alszakokra osztották.

Az Akadémiai Könyvtár állományát — mivel már nem akarták tovább fizetni a mindig emelkedő bérleti díjat — 1865 tavaszán szállították át a még épülőfélben lévő akadémiai palotába. Nem lévén készen a könyvespolcok, a köteteket gúlákban halmozták fel a termekben. A könyvtár rendezése még a következő években is folyt. Hunfalvy Pál 1868 januárjában terjesztette elő jelentését az addig végzett munkáról. A könyvtár felállítása az elfogadott szakrend szerint 1866-ban befejeződött, ezután kezdték meg a kötetek feldolgozását. A jelentés külön kiemelte, hogy a munka ebben a feszített ütemben csak úgy haladhat, hogy Rómer Flóris folytonosan segíti a könyvtárosokat. Ebből a jelentésből tudhatunk meg először konkrét adatokat a Rómer által felügyelt különgyűjteményekről: a Kézirattár 1867 végén 1838 kötetnyi kéziratból állt (ennek fele akkor még bekötetlen volt), az éremtárban pedig összesen 8475 érmet őriztek.³³ (4. kép)

Még 1865-ben megalkották az Akadémiai Könyvtár használatának szabályzatát, amelyet az 1865. június 10-i kisgyűlésen fogadtak el. Fontos újdonság, hogy a könyvtár tudományos közkönyvtár lett, megnyitották a nagyközönség előtt. Igaz, csak délelőtt 10 és 1 óra között volt nyitva, de az MTA könyvtári bizottságának engedélyével kölcsönözhetek is, és a nem akadémiai tagok is kutathattak a kéziratok anyagban. Az Akadémia tagjai számára külön olvasótermet nyitottak, ugyanakkor a kéziratok kölcsönzését számukra sem tették lehetővé.³⁴

A könyvtár működésének segítésére és ellenőrzésére könyvtári bizottságot is választottak, amelynek tagjai lettek a könyvtárnokok, és meghívottként akadémiai működésének idején Rómer Flóris is.³⁵

A Kézirattár az akadémiai palotában egy háromablakos, öt méter magas földszinti udvari teremben nyert elhelyezést, így többnyire nappal is világításra szorult. Berendezése igénytelen és ijesztően zsúfolt volt. A falak mentén csaknem a plafonig érő, nyitott faállványokon helyezték el a kéziratokat, a kötetek és a kötegek álló hely-

4. kép

Az Akadémiai Könyvtár 1865-ben.

Emlékkönyv a Magyar Akadémia palotájának megnyitási ünnepére. Pest, Gyurian-Deutsch, 1865.

zetben sorakoztak. Az egyetlen zárható, de korlátozott befogadóképességű tárolóhely egy, a XIX. század elejéről származó vasláda volt.³⁶ A zsúfoltság már Rómer kéziratárnoksága idején gondot okozott, 1866-ban arról panaszkodott Arany János titkoknak, hogy a rendezetlenség miatt lehetetlen bizonyos iratokat előkeríteni.³⁷

Ezekben az években Rómer egyik gondja volt, hogy a Kézirattárban és az éremgyűjteményben különböző, az Akadémiai Könyvtár gyűjtőkörétől idegen tárgyak halmozódtak fel: az ásványokat már a palotába költözéskor a pesti tudományegyetemnek ajándékozták, javaslata szerint ugyanazt kellene tenni a régiségekkel, gipszöntvényekkel és a növénygyűjteménnyel is. A mellékelt listán szerepel ajtókopogtató, rézből készült emberfő, nyílhegyek, agyagedény töredéke is.³⁸ A tárgyakat azután, hogy egy akadémiai bizottság megvizsgálta, átadták a Nemzeti Múzeumnak és az egyetem gyűjteményének.³⁹

Más alkalommal fontos, az akadémiai kéziratgyűjtemény rendezését is befolyásoló ügyben döntött bizottsági társaival együtt Rómer. Toldy Ferenc felvetette, hogy az Akadémiának felajánlott kéziratgyűjtemények együtt maradjanak-e, vagy évről-évre osszák szét azokat? A Rómer Flóris, Wenzel Gusztáv és Szalay Ágoston alkotta bizottság a proveniencia elve mellett döntött: a gyűjteményeket együtt kell hagyni, az egyes iratokat, missiliseket pedig a keltezés idejét figyelembe véve kell

rendezni.⁴⁰ Utolsó kézirattári hivatali évében javaslatot tett a régi kéziratok lemásolásának és könyvtári leírásának szabályaira.⁴¹ Ezeket a katalogizálási elveket részben érvényesítette Rómer utóda, Jakab Elek történész, aki a felállított kéziratos anyag címleírását elvégezte.

Még kézirattárnoki éveiben egyetemi tanárrá nevezték ki. Tanítványai emlékezései szerint óráinak egy részét hivatali szobájában tartotta, ahol diplomatikai szemináriumot hozott létre.⁴² Emellett legtevékenyebb tagja volt az Akadémia Archaeológiai Bizottságának.

1869 őszén Rómer Flórist kinevezték a Nemzeti Múzeum régészeti osztályának vezetőjévé. Régi álma teljesült ekkor. Egy 1865-ben, Fraknoi Vilmosnak címzett levelében, amelyben a Nemzeti Múzeum igazgatói tisztsége körüli híresztelésekről is szólt, azt írta, hogy szívesen menne a Nemzeti Múzeumba a talán leköszönő Érdy János helyére. Nem a hivatali lakás és nagy fizetés vonzza, hanem csak az állás, melyben legtöbbet használhat a tudományosságának.⁴³ Lemondó levelét 1869. október 25-én küldte el az Akadémiának. Kérte, nevezzenek ki egy bizottságot, amely tőle a kézirat- és éremtárat átveszi.⁴⁴

Továbblépési lehetőség volt-e Rómer Flóris számára az akadémiai könyvtári állás? Ha kutatói munkáját, tudósi kibontakozását nézzük, akkor mindenképpen. Vállalt feladatát azonban olyan színvonalasan, emberileg szeretetreméltóan látta el, hogy jó szívvel búcsúztak el a hivatalnokok Rómertől, hogy egy még termékenyebb munkatársat kapjanak vissza mint akadémiai tagot. Bizonyos, hogy Rómer Flóris jó emlékeket őrzött meg az Akadémiai Könyvtárról. Már váradi kanonokként írta a fiatal Márki Sándornak, hogy ott mennyire a periférián érzi magát: „nincsen kézirat- és könyvtár, nincsen éltető erő — de semmi-semmi”⁴⁵

JEGYZETEK

¹ A tihanyi kódex 1531 és 1532-ből. Rómer Flóris másolata 1834-ből. MTA KIK Kézirattár (továbbiakban: Kt.) Ms 897

² Rómer Flóris levele Toldy Ferencnek. Szent-Márton, 1836. szeptember 18. MTA KIK Kt. M. Ir. Lev. 4-r. 138/XVI.

³ Rómer Flóris levele Toldy Ferencnek. Szent-Márton, 1837. január 4. MTA KIK Kt. M. Ir. Lev. 4-r. 138/XVI.

⁴ Rómer Flóris levelei Toldy Ferencnek. Győr, 1842. június 30. és július 6. MTA KIK Kt. M. Ir. Lev. 4-r. 124/VI. A levelek átirata a Függelékben.

⁵ Az MTA matematikai és természettudományi osztályának 1860. október 6-i ülésének jegyzőkönyve. MTA KIK Kt. Régi Akadémiai Levéltár (továbbiakban: RAL) 602/1860.

⁶ Rómert 17 szavazattal 15 ellenében választották meg. Ld. az MTA 1860. évi nagygyűlésének október 9-i ülésének jegyzőkönyve. MTA KIK Kt. K 1362.

⁷ Rómer Flóris levele az MTA elnökségének. Győr, 1860. november 15. MTA KIK Kt. RAL 676/1860.

⁸ Toldy Ferenc levélfogalmazványa Paúr Ivánnak. Pest, 1858. május 31. MTA KIK Kt. K 801:1/1858.

⁹ Hampel 1890, 12.

¹⁰ Hunfalvy Pál felirata a MTA elnökségéhez. Pest, 1861. június 24. MTA KIK Kt. RAL 439/186.

¹¹ Az MTA 1861. július 2-i kisgyűlésének jegyzőkönyve, 213. pont. MTA KIK Kt. K 1424.

- ¹² Toldy Ferenc levélfogalmazványa Kruesz Krizosztom főapáthoz. Pest, 1861. július 5. MTA KIK Kt. RAL 770/19/1861.
- ¹³ Rómer Flóris levele Toldy Ferencnek. Győr, 1861. július 13. MTA KIK Kt. M. Ir. Lev. 4-r. 89.
- ¹⁴ Simon Zsigmond perjel levele gr. Dessewffy Emilnek, az MTA elnökének. Szt. Márton, 1861. július 22. MTA KIK Kt. RAL 875/1861.
- ¹⁵ Rómer Flóris kéziratárnoki esküje. Hunfalvy Pál autogr. fogalmazványa, Rómer sajátkezű aláírásával. Pest, 1861. december 1. MTA KIK Kt. Vegyes 2-r. 40. 2. XIII.
- ¹⁶ Fraknói 1863.
- ¹⁷ Rómer Flóris levele Kruesz Krizosztomnak. Budapest, 1874. május 8. OSZK Kézirattár (továbbiakban: Kt.) Analecta 5159/12.
- ¹⁸ Hunfalvy Pál kérése ellenére a kéziratárnoki fizetés évi 315 forint maradt Rómer egész szolgálati ideje alatt. Igaz, hogy 1864-től negyedévenként 75 forint tiszteletdíjat kapott az MTA Archeológiai Bizottsága előadójaként. Ld. Akadémiai számlák és nyugták. MTA KIK Kt. K 1285.
- ¹⁹ Rómer Flóris levele Ráth Károlynak. Pest, 1861. október 19. MTA KIK Kt. M. Ir. Lev. 4-r. 163/II.
- ²⁰ Rómer Flóris levele Fraknói Vilmosnak. Pest, 1862. október 22. OSZK Kt. Levelestár.
- ²¹ Ld. 15. sz. jegyzet.
- ²² R.: Rómer Flóris. *Hazánk s a Külföld*. 1867. március 10. (3. évf. 10. sz.)
- ²³ Vadnay 1905, 412–420.
- ²⁴ F. Csanak 1992, 41–45.
- ²⁵ Toldy Ferenc: *Utasítás a' Akadémiai Könyvtár' tisztviselői számára*. Buda, 1848.
- ²⁶ Érdy János átadja Paúr Ivánnak az MTA éremtárát. Toldy Ferenc fogalmazványa. [Pest], 1858. június 7. MTA KIK Kt. K 801:3/1858.
- ²⁷ Rómer Flóris levele a Magyar Tudományos Akadémiának. Pest, 1861. november 3. MTA KIK Kt. RAL 636/1861.
- ²⁸ Az Akadémia választmányának jelentése és felterjesztése országos levéltár felállítása ügyében. Pest, 1848. május 7. MTA KIK Kt. RAL 39/1848.
- ²⁹ Az MTA 1861. november 4-i kisgyűlésének jegyzőkönyve 292. pont. MTA KIK Kt. K 1424.
- ³⁰ Rómer Flóris levele Ráth Károlynak. Pest, 1862. február 15. MTA KIK Kt. M. Ir. Lev. 4-r. 163/II.
- ³¹ Rómer Flóris levele Horváth Mihálynak. Pest, 1863. február 11. MTA KIK Kt. Ms 364/143.
- ³² Szalay László titoknok az 1863. június 15-ei kisgyűlésen felolvasta gr. Teleki Sándor Gyömrőn, 1863. június 4-én kelt levelét, amelyben maga és öccse nevében jóváhagyja a Teleki-könyvtár állományának összeolvasztását az Akadémiai Könyvtár törzsanyagával. MTA KIK Kt. K 1429. 269. pont.
- ³³ Hunfalvy Pál főkönyvtárnok jelentése. Pest, 1868. január 2. Kézirat. MTA KIK Kt. RAL 45/1868. Megjelent: Akadémiai Értesítő 1868, 33–35.
- ³⁴ A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára olvasótermi szabályzata. Kézirat, Arany János titoknok és Toldy Ferenc bizottsági elnök aláírásával. MTA KIK Kt. K 801: 6/1865.
- ³⁵ Az MTA Könyvtári Bizottságának első ülése. Pest, 1866. március 27. MTA KIK Kt. K 1563.
- ³⁶ Berlász 1957, 3–4.
- ³⁷ Rómer Flóris levele Arany János titoknoknak. Pest, 1866. április 13. MTA KIK Kt. RAL 809/1865.
- ³⁸ Rómer Flóris felirata az MTA-nak. [Pest], 1868. július 27. MTA KIK Kt. Vegyes 2-r. 40. XIV.
- ³⁹ Az MTA 1868. december 21-i kisgyűlésének jegyzőkönyve, 402. p. MTA KIK Kt. K 1442.
- ⁴⁰ Bizottsági vélemény. Rómer Flóris írása. Pest, 1869. június 4. MTA KIK Kt. RAL 420/1869. A bizottság javaslatát az 1869. június 7-i kisgyűlésen fogadták el. MTA KIK Kt. K 1444. 200. p.
- ⁴¹ Rómer Flóris: Útmutatás a régi kéziratok lemásolására. Keltezés nélkül. Nyomtatvány. MTA KIK Kt. RAL 1293/1869.
- ⁴² Fraknói 1891, 189.
- ⁴³ Rómer Flóris levele Fraknói Vilmosnak. Pest, 1865. március 12. OSZK Kt. Levelestár.
- ⁴⁴ Rómer Flóris kéziratárnokságról lemondó levele. Pest, 1869. október 25. MTA KIK Kt. K 801: 2/1869.
- ⁴⁵ Rómer Flóris levele Márki Sándornak. Nagyvárad, 1879. február 25. MTA KIK Kt. Ms 5165/108.

FÜGGELÉK

Rómer Flóris levelei Toldy Ferencnek – M. Ir. Lev. 4-r. 124/VI.5.a.

1. levél: (5. kép)

Tekintetes Tudós Titoknok Úr!

Voltam Téten, és azon házat, melyben Kisfaludy Károly született és nevelkedett, keresém. Az odavaló öregebbek, kik a boldogultat szüleivel együtt jól ismerték, mutatták helyét, melyen egynéhány gödörben téglá darabok, a ház egyedüli maradványi, hevernek. Kérdeztem Kisfaludy Mihály főjegyző urat is a dolog mivoltáról, ki a mondottakat szinte bebizonyítá, mert az érintett ház, mely különben egy közönséges paraszt háztól semmit se különbözött, már 9 esztendőől fogva már nem áll. Így hát T. T. Titoknok Úr kívánságát nem teljesíthetem, azonban a főjegyző úr mostani lakását, mely bizonyítása szerint már akkor is állt vala, lerajzoltam, és ha parancsolni méltóztatik legelső postával elküldendem, ki különben maradok

Tekintetes Tudós Titoknok Úr

*kész köteles szolgálója
Rómer Flóris professor*

Győr, Június 30^{kán} '842.

2. levél: (6–7. kép)

Tekintetes, Tudós Titoknok Úr!

Kisfaludy Mihály főjegyző úr házának hív rajzát ide melléklek azon alaprajzzal együtt, melyet az említett főjegyző úr előttem készített, és mely az épületek 9 esztendő előtt való állását mutatja.

[Itt a levélben a rajz]

Itt A a lerajzolt házat, B az eldöntöttet, C pedig Kisfaludy szolgabíró úrét, mellynek a rajzon csak egyik része látszik, mutatja.

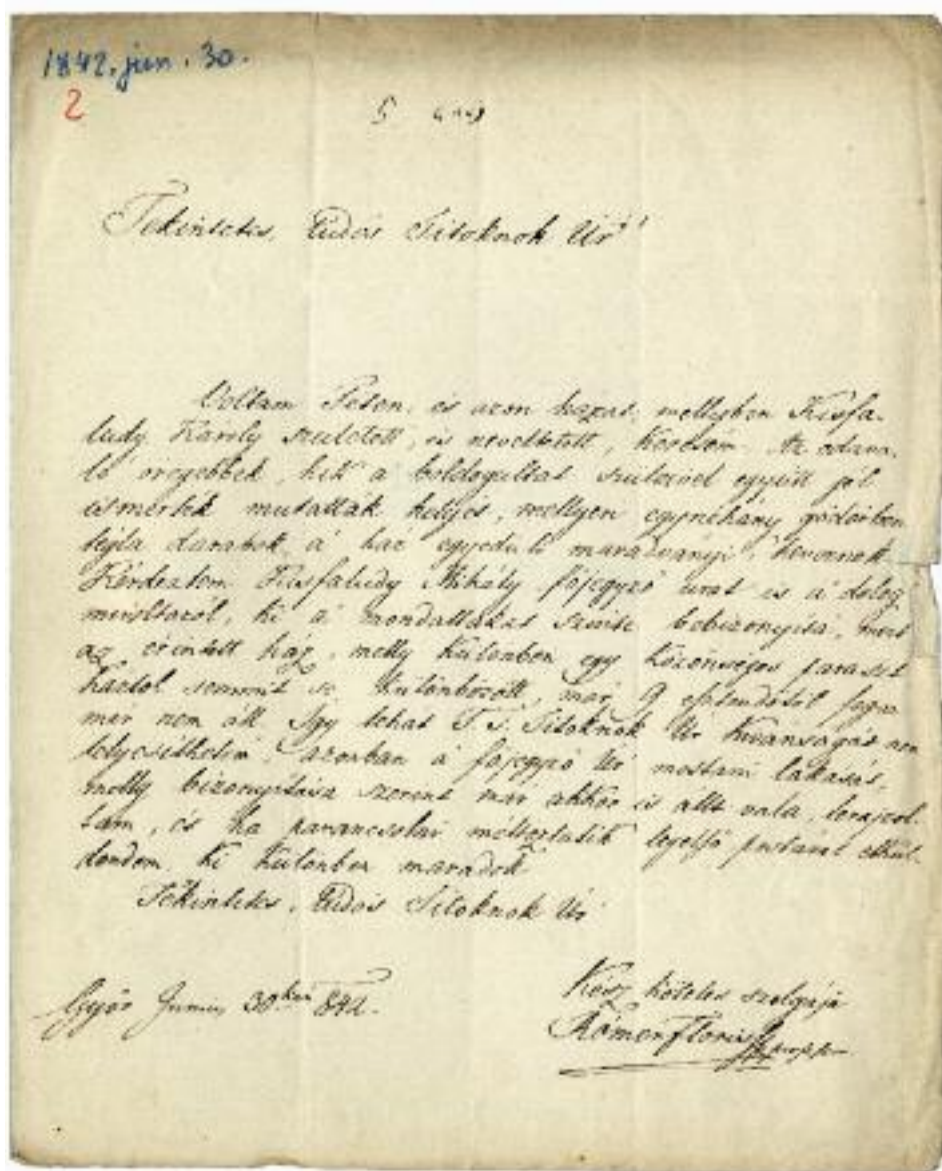
A lakóház bedőlt részét fedi a lombos hársfa, különben az egész lakás semmi festőivel nem bír. Legnagyobb örömet érzendek ha e csekély igyekezetem T. T. Titoknok Úr helybenhagyását megnyerendi, ki legmélyebb tisztelettel maradok

Tekintetes Tudós Titoknok Úr

kész köteles szolgálója

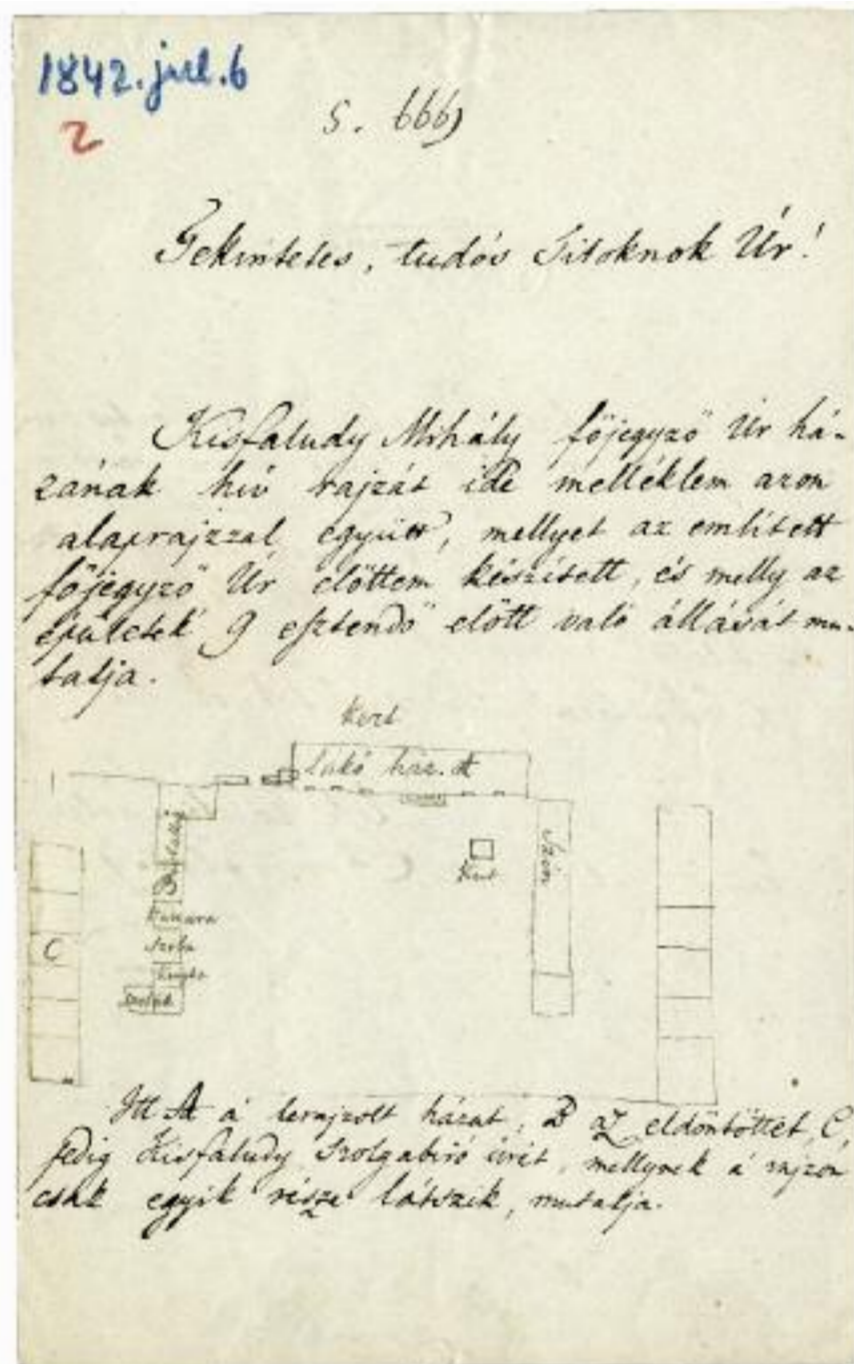
Győrött jul. 6^{kán} '842.

Rómer Flóris

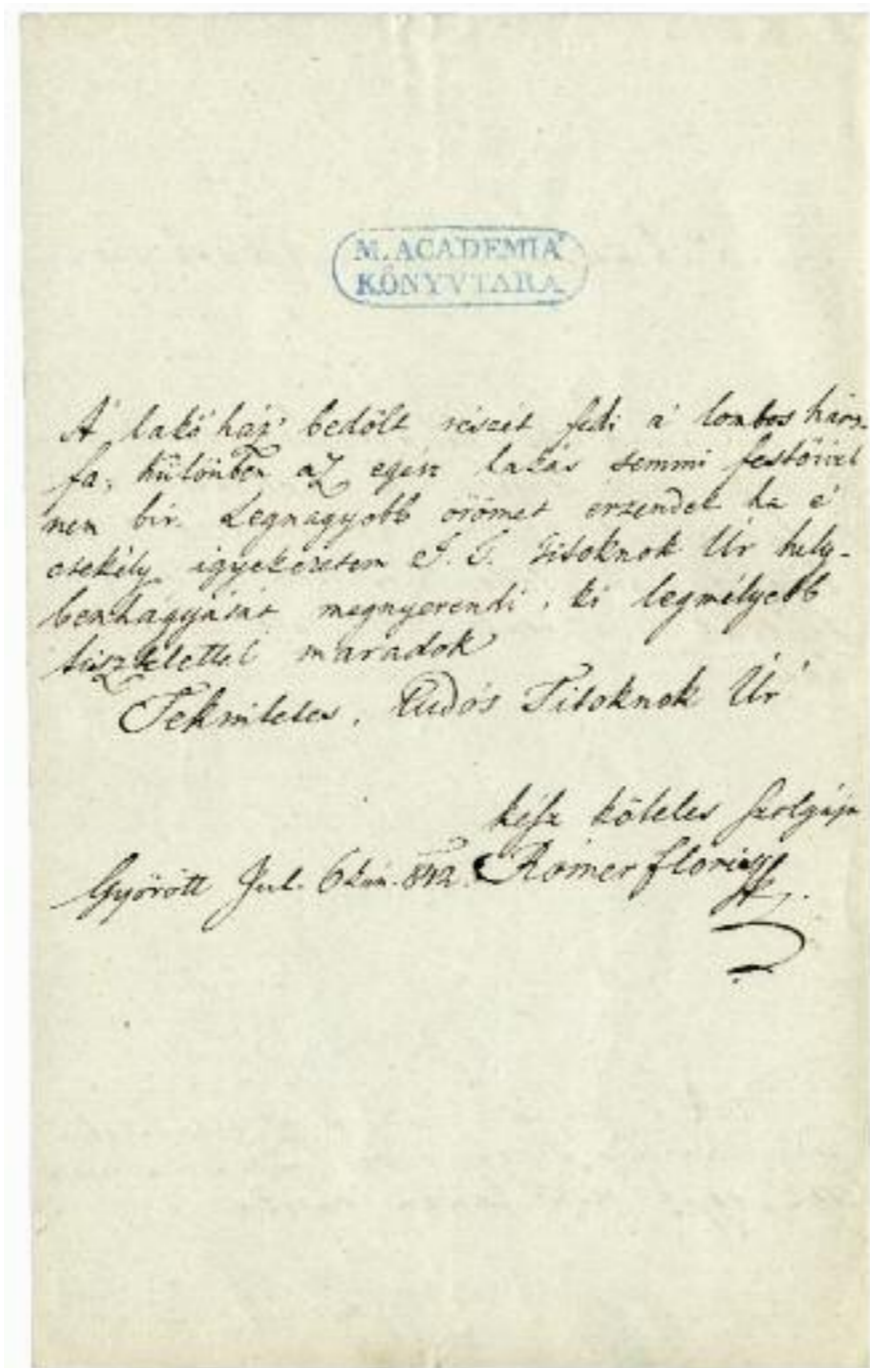
5. kép

Rómer Flóris levele Toldy Ferencnek. Győr, 1842. június 30.
(MTA KIK Kt. M. Ir. Lev. 4-r.124/v1.)

6. kép

Rómer Flóris levele Toldy Ferencnek, Győr, 1842. július 6. (1. részlet)
(MTA KIK Kt. M. Ir. Lev. 4-r. 124/vl.)

7. kép

Rómer Flóris levele Toldy Ferencnek, Győr, 1842. július 6. (2. részlet)
(MTA KIK Kt. M. Ir. Lev. 4-r. 124/vl.)

IRODALOM

- R.
1862 Rómer Flóris. *Hazánk s a Külföld*, 3. évf. 10. szám, 1862. március 10.
- BERLÁSZ Jenő
1957 *Az Akadémiai Könyvtár Kézirattárának átalakulása*. Budapest, 3–4. (A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának kiadványai, 4.)
- F. CSANAK Dóra
1992 *Az Akadémiai Könyvtár Kézirattárának kialakulása 1826–1865*. In: „*Gondolatok a könyvtárban*” – „*Thoughts in the library*”. Szerk. Domsa Károlyné et al. Budapest, 41–45. (A Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának közleményei 30 (105).)
- FRAKNÓI Vilmos
1863 Rómer Flóris. *Az Ország Tükre* 2. évf. 9. szám, 1863. március 20.
1891 Rómer Flóris emlékezete (1815–1889). *Századok* XXV. évf., 177–199.
- HAMPEL József
1890 *Emlébeszéd Paúr Iván az MTA levelező tagja felett*. Budapest (Az MTA elhunyt tagjai fölött tartott emlébeszédék, VI. 6.)
- VADNAY Károly
1905 *Az „első szabad szó” hatása*. In: Vadnay Károly: *Irodalmi emlékek*. Budapest, 412–420.

**FLÓRIS RÓMER, AS A MEMBER AND ASSOCIATE OF THE
HUNGARIAN ACADEMY OF SCIENCES**

There are a host of unresearched documents relating to Flóris Rómer's academic activity which can be a basis of reconstructing his contribution to the systematization of the manuscript and coin collections of the Academy thus shedding a light to another chapter of the history of the institution.

Béla Mázi